

GARETH RICHARDS &
HOLLY FARREL

HEBBEN BIJEN

ONKRUID NODIG?

De ultieme vraagbaak
voor groener tuinieren

KNNV UITGEVERIJ

Inhoud

Voorwoord door Kate Bradbury

Inleiding

1 Het grote geheel

Is tuinverlichting schadelijk?

Zijn chemische middelen soms beter dan alternatieven?

Zijn vuurtjes ooit acceptabel?

Moet ik ophouden met plastic potten gebruiken?

Kan ik mijn burens overhalen tot groener tuinieren?

Mijn tuin als ecologische verbindingzone

Wat moet ik met afval van invasieve soorten?

Is het verstandig om planten en zaden te ruilen?

Wat zijn inheemse planten precies?

8	Hoe verandert het tuinieren de komende twintig jaar?	28
10	Betekent duurzaamheid overal hetzelfde?	30
	Mijn tuin ligt in een betonwoestijn. Wat kan ik doen?	31
	Is tuinieren echt goed voor de gezondheid?	32
	Kun je bijen helpen zonder tuin?	34
	Zijn invasieve planten altijd slecht voor de biodiversiteit?	36
	Hoelang duurt het om een 'natuurlijk' evenwicht te creëren?	37
	Waarom komen sommige insecten veel en andere juist helemaal niet voor?	38
	Komen er door de klimaatverandering nieuwe soorten in mijn tuin?	40
	Trekt een grote tuin meer soorten aan dan een kleine?	42
	Wat is belangrijker: voedsel of schuilplaatsen?	43
	Wat hebben vleermuizen nodig?	44
	Zijn parkieten blijvertjes?	46
	Kan ik als tuinier iets moois achterlaten voor het nageslacht?	48

2 Hoe begin je met vergroenen?

52	Wat is het milieuvriendelijkste tuinontwerp?
54	Zit ik vast aan mijn grondsoort?
56	Waarom heb ik geen wormen in de grond?
58	Wat is er mogelijk bij ruimtegebrek?
60	Moet mijn bestrating eruit?
62	Is mijn tuin ooit klaar?
64	Is twee steek diep spitten goed voor een verwaarloosde tuin?
65	Waarom komen er geen vogels in mijn tuin?
66	Hoe maak ik mijn tuin groener?
68	Is kant-en-klare compost oké?
70	Waar heeft het milieu meer aan: bloemen of groenten?
72	Kan begroeiing te dicht zijn voor dieren?
74	Zijn wilde bloemen beter?
76	Kun je snel een tuin inrichten?
78	Hoe belangrijk is zonlicht?
79	Wat moet ik met bouwpuin?
80	Is een kleine boom beter dan geen boom?
82	Is een smalle tuin ook goed voor dieren?

84	Hoe maak ik een tuinmuur diervriendelijker?
86	Is ecologisch tuinieren altijd duur?
88	Is een diervriendelijke tuin altijd rommelig?
90	Zijn alle heggen goed voor dieren?
92	Moet compost altijd in plastic worden verpakt?
93	Hoe begin ik met een nieuwe tuin?
94	Terrassen in een ecologische tuin. Kan dat?

3 Groenere groenten

98	Bestaan er insecten- en ziektebestendige groenten?
100	Opkweken uit zaad, hoe werkt dat?
102	Hoe maak ik meer compost?
104	Welke groenten zijn energie-efficiënt?
106	Wat is beter: zelf zaaïen of plantjes kopen?
107	Kan ik mijn fruitbomen beschermen?
108	Kan ik groenten kweken in potten?
110	Werken vanggewassen echt?

Is het beter om alleen inheemse
groenten te kweken? 112

Kun je het hele jaar door
groenten kweken op ecologisch
verantwoorde wijze? 114

Is een kunststof broeikas ooit
ecologisch verantwoord? 116

Wat is veganistisch tuinieren? 117

Zijn er meer goede dan schadelijke
insecten? 118

Is een kruidentuin ecologisch
verantwoord? 120

Hoe lok ik meer bijen en andere
bestuivende insecten naar mijn
moestuin? 122

Hoe verhoog ik mijn opbrengst? 124

Is een wormenbak de moeite waard? 126

Als ik plaagdieren laat zitten,
houd ik dan nog wat over? 127

Kun je potgrond opnieuw
gebruiken? 128

Verdient een kas zichzelf terug? 130

Hoe voorkom ik overschotten? 132

Ik wil bijenhouder worden.
Waar moet ik aan denken? 134

Kun je groenten en sierplanten
het beste door elkaar kweken? 136

Is verticale teelt effectief? 137

4 Doe het voor de dieren

Hebben bijen onkruid nodig? 140

Wat heb je aan naaktslakken? 142

Welke bijensoorten kan ik
tegenkomen in mijn tuin? 144

Welke planten zijn het best
voor dieren? 146

Welke bijen hebben wat nodig,
en wanneer? 148

Hoe tover je een gazon om in een
bloemenweide? 150

Moet ik voedsel voor dieren
rantsoeneren? 152

Is een kleine vijver zinvol? 153

Kan ik vogels met de juiste
planten het hele jaar door van
voedsel voorzien? 154

Wordt een verwaarloosde tuin
vanzelf diervriendelijk? 156

Welke soorten houden van schaduw? 158

Kan een diervriendelijke tuin
ook netjes zijn? 160

Kan ik bestjes bestrijden met
beestjes? 162

Heeft een schaduwvijver zin? 164

Waarom gebruiken de hommels
hun huisje niet? 166

Is een ouderwetse rotstuin
diervriendelijk? 167

Mag je insecten verdelgen? 168

Waarom staan mijn nestkastjes leeg? 170

Wie overwintert waar? 172

Wat heb je aan mieren? 174

Bestaan er diervriendelijke gazons? 176

Is een 'droge tuin' goed voor dieren? 177

5 Hergebruik en recycling

Kan ik een vijver aanleggen zonder
plastic? 180

Is een hakselaar de moeite waard? 181

Is een tuin zonder afval mogelijk? 182

Hoe vermijd ik het gebruik van
plastic zakken? 184

Kan ik mijn eigen regenton maken? 186

Moet ik mijn tuin water geven? 188

Kan ik schuilplaatsen maken van
houtafval? 190

Hoelang kun je zaden bewaren? 192

Waar laat ik tuinspullen die ik
niet meer nodig heb? 194

Zijn kippen een goed idee? 196

Ik wil verhoogde plantenbedden.
Waarvan maak ik die? 198

Kun je zelfvoorzienend zijn met
een middelgrote tuin? 200

Zijn er alternatieven voor plastic? 202

Zijn oude vlonders bruikbaar als
houtstapel? 204

Waarom zitten er bijen in het
vogelhuisje? 205

Wat zijn de beste plantensteunen? 206

Moet ik per se oude autobanden
gebruiken? 208

Leveren mijn planten kleurstoffen
op? 210

Mag ik planten weggeven? 212

Kan alles een tweede leven krijgen? 214

Hoe maak je de volgende generatie
enthousiast? 216

Lees verder 218

Register 220

Fotoverantwoording 224

Voorwoord

DOOR KATE BRADBURY

Onze generatie staat voor grote uitdagingen: klimaatverandering, biodiversiteit en duurzaamheid bijvoorbeeld. Volgens de wetenschap hebben we nog slechts enkele jaren de tijd om een klimaatcrisis te voorkomen. Je kunt petities ondertekenen en bij de overheid aankloppen, maar je kunt ook zelf een bijdrage leveren door anders te leven. Misschien vlieg je al minder en stap je vaker op de trein, eet je vaker vegetarisch of kweek je zelf eigen groenten en fruit. Misschien organiseer je zelf lezingen op lokaal niveau. Maar wat kun je thuis doen? Hoe zit het met die groene ruimte achter je huis? Maakt het echt iets

uit als je zelf wat groenten kweekt en een paar kippen houdt? Is het überhaupt mogelijk om te tuinieren zonder plastic en kunststoffen? Moet je echt de bestrating uit je tuin trekken om de wereld te redden?

In het Verenigd Koninkrijk beslaan tuinen gezamenlijk een groter oppervlak dan alle natuurreervaten tezamen. Dat is een gebied ongeveer een vijfde van Wales (ongeveer 400 vierkante kilometer*) aan gazons, planten, vijvers en bomen. Denk je eens in wat we allemaal voor het klimaat zouden kunnen doen als we een boom plantten, het gras minder vaak maaiden of een vijver aanlegden.

* De oppervlakte van tuinen in Nederland is ongeveer vijf keer de Oostvaardersplassen.

Of als we compost gingen maken en ophielden met het gebruik van chemicaliën in de tuin.

Dit leuke boek legt uit wat je zelf kunt doen om de planeet te redden, door simpelweg een beetje anders te tuinieren, bijvoorbeeld door alternatieven te gebruiken voor chemicaliën, tuinturf of plastic plantpotten. Wat het boek zo handig maakt, is dat je zelf kunt kiezen welke tips en adviezen je gebruikt. Je bepaalt zelf welke veranderingen je aanbrengt in je tuin en wat voor jou het beste werkt. Niet alleen de planeet profiteert ervan als we duurzamer tuinieren. Wanneer je je tuin als ecologische verbindingzone inricht, planten deelt met je burens of een groen dak aanlegt, help je ook allerlei dieren. Klimaatverandering en het verlies van biodiversiteit gaan hand in hand en

de achteruitgang van het dierenleven is minstens zo zorgwekkend als de stijging van de zeespiegel. Wanneer we onze tuinen doelbewust in leefgebieden veranderen waar dieren schuilplaatsen en voedsel kunnen vinden en zich voort kunnen planten, helpen we hun uitsterven te voorkomen. In je eigen achtertuin. Dit boek laat zien hoe je dat kunt doen.

Inleiding

IETS DOEN VOOR het milieu houdt niet op bij een donatie voor het behoud van het regenwoud of een actie tegen de handel in ivoor. Ook in je eigen achtertuin kun je heel veel doen. Dit boek bevat meer dan honderd innovatieve, interessante en leuke manieren om zelf te 'vergroenen'. Nooit eerder waren onze tuinen zo belangrijk voor het dierenleven als nu. Dit boek laat zien hoe je optimaal gebruik kunt maken van je tuin, zowel voor jezelf als voor de planeet.

Bijen, vogels en vlinders zijn meer dan ooit van onze tuinen afhankelijk. De natuur beperkt zich niet tot reservaten of natuurgebieden. Iedereen met een tuin, of wat voor buitenruimte dan ook, kan iets doen. Dit boek staat vol fascinerende weetjes, eenvoudige tips en betaalbare ideeën om ecologisch verantwoord te tuinieren.

In het VK alleen al beslaan privé-tuinen een oppervlakte zo groot als een vijfde van Wales. Al is je eigen tuin nog zo klein, toch kan het een waardevol stukje van een enorme puzzel zijn. Hoe wij tuinieren maakt heel veel uit,

en hoe duurzamer we dat doen, hoe beter het is.

Dit boek gaat uitvoerig in op het duurzaam tuinieren. We beginnen met de grote vragen, bijvoorbeeld of je überhaupt chemicaliën mag gebruiken, wat 'duurzaamheid' eigenlijk is en hoe onze tuinen als gevolg van de klimaatverandering zullen veranderen.

Zowel de eigenaar van een kaal lapje grond als die van een volgroeide tuin staat voor de vraag: waar moet ik beginnen?

Hoofdstuk twee geeft veel informatie over de indeling van je tuin, over

▶ Oude spullen, zoals autobanden, kunnen in de tuin voor van alles worden gebruikt. Zo komen ze niet bij het grofvuil terecht.

wat je met de bestrating en bouwpuin kunt doen, over het tuinontwerp en over de vraag of je de grond moet aanpassen.

In hoofdstuk drie lees je hoe je zo 'groen' mogelijk je eigen groenten en fruit kunt telen. Is het de moeite waard om een kas, een wormenhotel of een plastic tunnel te bouwen? Kun je groenten telen in potten? Hoe voorkom je schadelijke insecten of ziekten zonder te spuiten en haal je dan nog wel een behoorlijke oogst binnen?

Mensen denken vaak dat een dier-vriendelijke tuin rommelig is en vol brandnetels staat, maar in hoofdstuk vier lees je hoe je een tuin kunt maken die goed is voor mens en dier. Verder geeft het veel informatie over de dieren die de tuin met je delen en leer je wat wilde dieren werkelijk nodig hebben.

Het laatste hoofdstuk gaat over hergebruik. Het wordt steeds duidelijker hoe schadelijk onze plasticverslaving is, maar dit hoofdstuk laat zien dat we ooit zonder konden. We laten allerlei slimme trucs zien om minder plastic te gebruiken en het waar mogelijk te recyclen. Verder vind je tips over allerlei grappige onderwerpen, bijvoorbeeld over het houden van kippen en het kweken van planten voor kleurstoffen.

Vergroening is nog nooit zo nodig geweest als nu, maar ook nog nooit makkelijker en leuker!

▶ Zelfs in de kleinste tuin kun je groenten kweken in een pot. Sperziebonen leveren vaak een grote oogst op.

▶ Het aantal bestuivende insecten neemt af. Elke bloeiende tuinplant helpt ze een beetje.

KORT EN BONDIG

In het A-kader onder een vraag vind je het korte en bondige antwoord. Raadpleeg de hoofdtekst voor meer gedetailleerde informatie.

Hoofdstuk

1

Het grote geheel

V Is tuinverlichting schadelijk?

PLANTEN, MENSEN EN DIEREN hebben allemaal een natuurlijk dag- en nachtritme. In de lente worden de dagen langer, in de herfst worden ze weer korter. Groei en voortplanting volgen dit ritme op de voet. De uren van slapen en waken werden altijd bepaald door dag en nacht. Maar met de introductie van kunstlicht heeft de mens deze ritmes ernstig verstoord.

A helaas wel. Tuinverlichting is slecht voor dieren. Het is beter om tuinverlichting zo weinig mogelijk en zo kort mogelijk te gebruiken. Beter nog is helemaal geen tuinverlichting hebben. Als dat niet mogelijk is, gebruik dan veiligheidsverlichting met sensors.

Lichtvervuiling maakt het niet alleen moeilijk om de sterren te zien, maar is ook slecht voor het dierenleven. Niet alleen op kleine schaal, zoals in de tuin, maar ook op het niveau van een hele stad. Licht kan door je raam naar binnen schijnen. Het kan verblinden. De weerkaatsing van licht door stof in de lucht veroorzaakt een gloed, een oranje schijnsel. Een groot deel van deze gloed wordt veroorzaakt door verlichting die niet nodig is, zoals tuinlampen.

Wat kunnen we eraan doen?

De makkelijkste en snelste oplossing is het verwijderen van tuinverlichting (zo bespaar je ook nog stroom). Is tuinverlichting echt nodig, voor de veiligheid bijvoorbeeld (stel jezelf de vraag of je kunt volstaan met een zaklantaarn op zonne-energie of een knijpkat), dan kun je lampen met bewegingssensors installeren. Die gaan na een paar minuten weer uit. Scherm ze af, zodat ze alleen licht schijnen waar dat nodig is. Voor een zomers tuinfeest kun je kaarsen gebruiken. Die zijn minder fel en daarom minder schadelijk, zeker als het slechts af en toe gebeurt. Je kunt ook meedoen aan campagnes tegen lichtvervuiling en er bij de gemeente en plaatselijke bedrijven op aandringen minder nachtverlichting te gebruiken, of dat op z'n minst efficiënter te doen. Straatlantaarns kunnen met bewegingssensors worden uitgerust, wegverlichting kan afgeschermd worden en felle, witte lampen kunnen worden vervangen door zwakkere en warmere verlichting.

Gevlamde vlinder
Endromis versicolora

Nachtpauwoog
Saturnia pavonia

▶ Tuinverlichting verstoort de voedings- en bestuivingspatronen van nachtvlinders en kan tot gevolg hebben dat ze zich te pletter vliegen.

Ligusterpijlstaart
Sphinx ligustri

VERSTORING VAN NATUURLIJKE RITMES

Nachtverlichting heeft allerlei schadelijke effecten op dieren:

- De voedingspatronen van veel diersoorten raken verstoord. Vogels zijn 's nachts wakker (en zingen) terwijl ze moeten slapen. Nachtdieren beseffen niet dat het donker is.
- Vogels en insecten zoals nachtvlinders vliegen naar het licht en komen in botsing met gebouwen (met dodelijke afloop).
- Het begin van de lente is moeilijker te herkennen, waardoor de voortplanting van dieren en vogels in de war raakt, vooral die van amfibieën.

- De migratiepatronen van vogels worden verstoord.
- Insecten die 's nachts actief zijn doen hun werk niet, waardoor minder planten worden bestoven.
- De maanfasen zijn niet goed herkenbaar, waardoor de voortplanting van koraal wordt verstoord, in het Groot Barrièrerif bijvoorbeeld.
- Wanneer jonge zeeschildpadjes uit het ei komen, lopen ze op het licht af, want van nature is alleen het schijnsel van de maan op de zee te zien. Nu is het felste licht vaak afkomstig van bebouwing langs het strand, waardoor de schildpadjes van het water af lopen en doodgaan.
- De groei en bloei van planten wordt verstoord, omdat ze niet weten hoe lang dagen en nachten zijn. Dit kan tot kleinere oogsten leiden.

◀ Als vogels in een stad 's nachts zingen, wijst dat op een verstoring van dag- en nachtritme door lichtvervuiling.

Winterkoning
Troglodytes troglodytes

V Zijn chemische middelen soms beter dan alternatieven?

IS HET BETER om schadelijke insecten- en plantenziekten te bestrijden met chemische bestrijdingsmiddelen, of zijn alle chemische middelen slecht voor het milieu?

Boterbloem
Ranunculus

Voordelen van chemische middelen

- Chemische middelen hebben snel effect.
- Met kunstmest groeien en bloeien planten en gazons duidelijk sneller. Met onkruidverdelgers krijg je ongewenste planten makkelijk weg. Wieden is veel meer werk.
- Met chemische middelen zijn ziekten en plagen onder controle te krijgen en daarmee kan de plant of oogst gered worden.

Nadelen van chemische middelen

- De meeste bestrijdingsmiddelen zijn petrochemische producten en zijn verpakt in plastic. Bij de productie wordt veel energie gebruikt.
- Bestrijdingsmiddelen doden niet alleen de plaagdieren maar ook nuttige insecten zoals lieveheersbeestjes, bijen en zweefvliegen. De meeste insectenpopulaties gaan sterk achteruit.

AIn een tuin met een gezond ecosysteem zijn weinig bestrijdingsmiddelen nodig. Zulke middelen zijn vaak afkomstig uit de petrochemische industrie en zijn slecht voor alle dieren en planten, om over mensen nog maar te zwijgen. Chemische bestrijdingsmiddelen, onkruidverdelgers en kunstmest worden steeds meer aan banden gelegd of in de toekomst zelfs helemaal verboden.

- Sommige ziekten en plaagdieren ontwikkelen resistentie tegen pesticiden.
- Onkruidverdelgers zoals glyfosaat komen terecht in gewassen en uiteindelijk ook in het menselijk lichaam. De langetermijneffecten daarvan zijn onbekend, maar wereldwijd (vooral in landen met minder strenge regels) is pesticidevergiftiging een groot probleem.
- Kunstmest komt terecht in de bodem en in oppervlaktewater, waar het algen groei veroorzaakt en schade berokkent aan waterdieren zoals vissen.

Het alternatief

In een gezonde tuin zal weinig behoefte zijn aan chemische kunstmest of schimmelbestrijders. De meeste problemen zijn tijdelijk van aard en voor de overgang naar een milieuvriendelijke tuin met veel diversiteit zou het beter zijn plantenluizen of echte meeldauw voor lief te nemen.

Hoe zorg je dat je chemicaliën niet meer nodig hebt?

- Verrijk de bodem (en de aarde in plantenpotten) elk jaar met zelfgemaakte compost, rottend gebladerte of ander gezond organisch materiaal. Dat levert planten voedsel op, houdt vocht vast en remt de groei van onkruid.
- Kweek planten die geschikt zijn voor de bodem, de hoeveelheid zonlicht en de ligging van de tuin. Een verkeerde keus leidt onvermijdelijk tot ongezonde planten.
- Verwelkom allerlei diersoorten in je tuin, vooral nuttige insecten zoals lieveheersbeestjes en zweefvliegen, die plaagsoorten eten.
- Geef niet te veel water. Planten kunnen verstikken in met water verzadigde grond en overmatig water geven bevordert de groei van veel jong en sappig groen dat luizen, naaktslakken en rupsen aantrekt.
- Wied met de hand en graaf wortels uit zodat het onkruid niet terugkomt. Maak het het onkruid moeilijk met bodembedekkers of gebruik mulch. Wied eenjarig onkruid voor het zaad schiet,

LAATSTE REDMIDDEL

Chemicaliën moet je zien als laatste redmiddel. Gebruik ze alleen als alle andere mogelijkheden zijn uitgeput. Gooi oude chemische middelen op een veilige en verantwoordelijke manier weg (doe navraag bij de gemeente) en volg de aanwijzingen op de verpakking. Pas chemische middelen veilig toe om de gevolgen voor de plant te beperken. Ook huismiddeltjes, zoals water met zeepsop of sprays met knoflook, moeten pas als laatste redmiddel worden toegepast. Hoe natuurlijker de ingrediënten, hoe beter. Zulke middeltjes worden niet aanbevolen, maar zijn toegestaan.

dan heb je er volgend jaar minder last van. Leg de wortels van meerjarig onkruid nooit op de composthoop.

- Verbrand afval van zieke planten om nieuwe infecties te voorkomen. Houd gereedschap schoon en scherp en snoei in de juiste periode om ziektes te voorkomen.

 Helaas zijn veel sproei-middelen schadelijk voor alle insecten, ook voor de nuttige.

V Zijn vuurtjes ooit acceptabel?

IK HEB VEEL BOMEN EN STRUIKEN in mijn tuin en in de herfst leveren die veel houtachtig materiaal op. Meestal verbrand ik dat, of is dat slecht in verband met de opwarming van de aarde?

A Afval van zieke planten moet soms verbrand worden, maar voor het milieu is composteren veel beter.

Waarom zijn vuurtjes slecht voor de planeet?

Vuur brengt warmte en CO₂ in de dampkring. De bijdrage van het vuurtje in je tuin aan de klimaatverandering is weliswaar heel klein, maar de rook veroorzaakt luchtvervuiling. Diertjes zoals insecten en egels die hun intrek hebben genomen in de houtstapel kunnen niet aan de vlammen ontsnappen.

✓ Herfstbladeren kun je beter verzamelen in zakken om er bladmulch van te maken. Dat is beter dan ze te verbranden.

Wanneer is verbranden wel nodig?

Tuinafval verbranden is alleen noodzakelijk als het afkomstig is van zieke of meerjarige invasieve planten. Wanneer je dit materiaal composteert, houdt je de ziekte in stand, of dat nu op je eigen composthoop of bij de gemeente gebeurt. Verbranden is de beste manier om van dit materiaal en de ziekte af te komen. Maar gooi niet ook nog eens allerlei gezond tuinafval op het vuur.

Afval met potentieel

Gebruik gevallen bladeren liever als grondstof voor bladmulch, een uitstekende bodemverbeteraar die heel makkelijk te maken is. Daarvoor hoeft je de bladeren alleen maar op een hoop te gooien en, als ze droog zijn, nat te maken. Daarna is het een kwestie van wachten tot de bladeren zijn weggerot en korrelig zijn. Je kunt ze in oude compostzakken stoppen (prik er wel een paar gaten in, zodat er lucht bij komt), of ze verzamelen in een kooi van houten staken of kippen gaas.

Van houtachtig afval kun je een takkenwal of houtstapel maken (zie p. 190). Je kunt het ook klein hakken en op de composthoop gooien of naar het afvalstation van de gemeente brengen.

V Moet ik ophouden met plastic potten gebruiken?

IK WEET DAT PLASTIC SLECHT IS voor het milieu, dus ik wil het niet meer gebruiken in mijn tuin. Maar ik heb veel plastic potten. Moet ik die allemaal wegdoen?

A Het heeft geen zin om potten weg te doen die nog goed zijn, van welk materiaal ze ook zijn gemaakt. Beter is het om ze zo lang mogelijk te gebruiken en pas door potten van milieuvriendelijk materiaal te vervangen als ze kapot zijn.

▲ Karton, zoals eierdozen, is een uitstekend alternatief voor plastic zaai bakjes.

Hergebruik

Als een pot nog heel is, blijf hem dan gebruiken tot het niet meer gaat, bijvoorbeeld om zaadjes en stekjes op te kweken of om planten weg te geven. Zijn de potten niet meer bruikbaar, dan wil een plaatselijke liefdadigheidsorganisatie of school ze misschien wel hebben. Hoe langer je oude plastic potten gebruikt, hoe kleiner hun negatieve effect op het milieu is.

Recycling

Als een plastic pot eenmaal zo beschadigd is dat hij onbruikbaar is geworden, moet je ervan af. Veel tuincentra hebben inmiddels speciale afvalcontainers waarin zwarte potten (waar de gemeente niets mee kan) worden verzameld.

Tot voor kort werden bijna alle planten verkocht in zwarte plastic potjes. Onder druk van consumenten begint dit te veranderen. Veel tuincentra experimenteren nu met herbruikbare en afbreekbare alternatieven. Toch hebben veel tuiniers nog een groot aantal zwarte plastic potten in schuur of kas staan. Weggooien is geen oplossing.

Kies voor minder

Als je nieuwe planten koopt, kies dan voor tuincentra die planten in afbreekbare of herbruikbare potten verkopen in plaats van plastic. Je kunt ook zelf planten opkweken uit zaad.

V Kan ik mijn buren overhalen tot groener tuinieren?

IK DOE WAT IK KAN om groener te leven en tuinieren, maar mijn buren lijkt het niets uit te maken. Hoe kan ik ze overhalen om groener te tuinieren?

AIn principe kan iedereen, met wat hulp en motivatie, veranderen. Het kan even duren voor je je vrienden en buren groenere gewoonten hebt aangeleerd, maar zelfs de meest verstokte klimaatscepticus is waarschijnlijk wel bereid om egels te beschermen.

Toon

Pas op dat je niet neerbuigend of betweterig overkomt. Misschien hebben je buren goede redenen voor wat ze doen (of niet doen). Misschien is het pure onwetendheid of zijn ze het gewoon zo gewend, maar als je geen begrip toont voor hun standpunt, zullen ze waarschijnlijk ook niet naar jou willen luisteren. Aan klimaatadviezen valt tegenwoordig nauwelijks te ontkomen, dus als je buurman zich duidelijk nergens wat van aantrekt, begrijpt hij misschien het probleem niet, of ziet hij niet in dat zijn gedrag iets uitmaakt. Misschien vinden je buren dat ze te weinig tijd hebben voor hun tuin. Maar als iedereen denkt dat zijn of haar persoonlijk gedrag niets uitmaakt, verandert er

nooit iets. Moedig ze daarom aan met verhalen over kleine veranderingen die op den duur grote gevolgen hebben voor de gemeenschap. Pas op dat je ze niet elke keer dat je ze spreekt probeert te bekeren. Een subtiele en geleidelijke benadering heeft waarschijnlijk meer resultaat dan ze telkens te bedreigen met allerlei doemscenario's.

Geef het goede voorbeeld

Contact met de buren biedt allerlei mogelijkheden om te laten zien wat je allemaal in je tuin hebt bereikt, bijvoorbeeld dat je geen chemische middelen of plastic meer gebruikt, zelf groenten en fruit teelt of rekening houdt met wilde dieren. Zo kun je ze aanmoedigen om het zelf ook te proberen. Als ze zelf een probleem hebben in hun tuin, kun je een groene oplossing aan de hand doen of aanbieden hen te helpen.

► Moedig je buren aan om groener te tuinieren door ze te vertellen over de wilde dieren in je tuin. Je kunt ze ook groenten en fruit uit eigen tuin cadeau doen.

Houd je aan de feiten

Om klimaatsceptici te overtuigen kun je beter met feiten aankomen dan met hartstochtelijke pleidooien. Als je buren niet in klimaatverandering geloven, kun je ze confronteren met een paar simpele feiten, bijvoorbeeld dat de laatste vijf jaar de warmste waren sinds het begin van de metingen, of dat het CO₂-gehalte in de atmosfeer sinds het begin van de menselijke geschiedenis nog nooit zo hoog is geweest. Als ze over wetenschappers beginnen die niet in klimaatverandering geloven, kun je ze erop wijzen dat 99 procent van de wetenschappers ervan overtuigd is dat de klimaatverandering wordt veroorzaakt door de mens.

Maak het persoonlijk

Mensen zijn zelfzuchtig en vinden een persoonlijke bedreiging belangrijker dan iets wat gevaar oplevert voor de wereld in het algemeen. Wijs mensen erop dat de kans op overstromingen in jullie gebied kleiner wordt als bewoners hun verharde opritten in tuinen veranderen. Als iemand klaagt over zwerfafval, begin dan over het probleem van wegwerpverpakkingen en niet-afbreekbaar afval. Zijn voedingsmiddelen duur? Kweek je eigen groenten. Maak maatschappelijke problemen persoonlijk. Zo is de afname van de biodiversiteit te zien aan de afname van het aantal soorten vogels en vlinders in eigen tuin.

Appelboom
Malus domestica

BENADRUK DE VOORDELEN VAN GROENER LEVEN

We kunnen anderen aanmoedigen een steentje bij te dragen door onze eigen omgeving groener te maken met het planten van bomen en wilde bloemen of door gemeenschappelijke projecten op te zetten (en tegelijk groene tuinmethoden te demonstreren). Wanneer je mensen probeert over te halen hun tuin diervriendelijker te maken, kun je een beroep doen op de 'aaibaarheidsfactor' (iedereen houdt bijvoorbeeld van egeltjes). Laat 'ouderwetse' tuiniers zien dat ze geen onkruidverdelgers nodig hebben wanneer ze ezelsoor (*Stachys byzantina*) of maagdenpalm (*Vinca*) onder hun kostbare rozen planten. Bovendien helpen die planten de bijen die hun fruitbomen bestuiven. Laat drukke gezinnen of jonge carrièremakers zien dat tuinieren erg ontspannend werkt.

V Mijn tuin als ecologische verbindingszone

STEDELIJKE BEBOUWING KAN VOOR DIEREN een onoverkomelijke hindernis vormen. Ook voedsel is in een dergelijke omgeving moeilijker te vinden. Hoe kan mijn tuin de wilde dieren in mijn omgeving ondersteunen?

Wat is een ecologische verbindingszone?

Ecologische verbindingzones vormen de schakel tussen groene gebieden, zoals tuinen, parken en hagen, en het omringende platteland. Zo kunnen dieren wegen en bebouwing ontwijken. Ze vormen een groene corridor tussen de gebieden waar dieren nestelen en de gebieden waar ze voedsel zoeken. Dieren kunnen zich hier schuilhouden onder bomen en struiken en er groeien allerlei planten die aan de voedingsbehoeften van verschillende soorten voldoen.

Hoe verbind je jouw tuin met het groen in de omgeving?

Word lid van een plaatselijke vrijwilligersorganisatie of richt er zelf een op. Neem het initiatief tot meer groene ruimtes in je omgeving, zoals bermen met wilde bloemen en bomen. Zo wordt de verbindingszone steeds groter. Met behulp van een landkaart kun je de beste routes naar andere groengebieden vinden. Dring er bij de gemeente op aan meer bomen en struiken te planten, zoals verticale

A Om je tuin in een aantrekkelijke pleisterplaats voor dieren te veranderen, is het voldoende om er veel verschillende soorten planten in te zetten. Wil je je tuin verbinden met de omgeving, dan kun je hem met zo veel mogelijk groen omringen, in samenwerking met de burens, de gemeente en plaatselijke natuurbeschermers. Zorg dat schuttingen en muren doorgangen hebben voor dieren die niet kunnen vliegen.

tuinen (zie p. 28), en bestaande groene ruimtes aantrekkelijker te maken voor wilde dieren. Plaatselijke ondernemers zijn misschien bereid groene ruimtes te sponsoren of plantenbakken te plaatsen voor hun winkels en kantoren.

Werk samen met plaatselijke natuurbeschermers en tuin- en liefdadigheidsorganisaties. Misschien zijn er specifieke behoeften, zoals oversteekplaatsen voor padden.

Leg een bijensnelweg aan

Een tuin met veel nectar maakt het bijen, vlinders en andere insecten makkelijker om zich door steden en dorpen te verplaatsen en fungeert als pleisterplaats als ze moe zijn of honger hebben. Op internet zijn lijsten te vinden met planten voor bestuivende insecten (of zoek naar het bijenlogo op plantenlabels) waarmee je nieuwe bloeiende planten, heesters en bomen kunt kiezen die bij uitstek geschikt zijn voor bestuivende insecten.

Ook organisaties zoals Honey Highways en de insectenwerkgroep van de KNNV proberen bijen, vlinders en andere insecten te helpen. Ze streven naar een netwerk van bijensnelwegen en groenstroken met veel bloemen die leefgebieden en voedselgebieden aan elkaar koppelen, zowel op het platteland als in stedelijke gebieden. Voor meer informatie: honeyhighway.nl.

Egelsnelwegen

Voedselzoekende egels leggen in één nacht wel twee kilometer af en in het paarseizoen zelfs drie kilometer. Daarom is het erg belangrijk dat ze niet op onoverkomelijke hindernissen tussen tuinen en groengebieden stuiten. Zorg dat tuilmuren en schuttingen gaten van minstens 13 vierkante centimeter hebben. Die zijn groot genoeg voor egels, maar te klein voor de meeste huisdieren. Dring er bij je burens op aan hetzelfde te doen. Daarnaast is het van belang de buurtbewoners ervan bewust te maken dat er egels kunnen oversteken. Voorzichtig rijden is het devies.

► Zelfs een kleine tuin kan een waardevolle pleisterplaats zijn voor wilde dieren die onderweg zijn in je buurt.

